

19 Taigarietgans (*Anser fabalis*) & toendra rietgans (*Anser serrirostris*)

Binnen de systematiek van wilde vogels kende men in het verleden twee soorten 'rietganzen'. De kleine rietgans (*Anser brachyrhynchus*) en de (gewone) rietgans (*Anser fabalis*). Bij deze laatste soort onderscheidde men twee ondersoorten, namelijk de taigarietgans (*Anser fabalis fabalis*) en de toendrarietgans (*Anser fabalis rossicus*). Voortschrijdend wetenschappelijk inzicht heeft ertoe geleid dat deze twee ondersoorten nu als soorten worden erkend: de taigarietgans (*Anser fabalis*) en toendrarietgans (*Anser serrirostris*). De taigarietgans (*Anser fabalis*) heeft nu de Latijnse naam die voorheen was gereserveerd voor beide ondersoorten.

19.1a Taigarietgans: verspreiding en aantalsontwikkeling

De taigarietgans is in Nederland een doortrekker en wintergast in vrij klein tot vrij groot aantal, in normale en zachte winters verblijven hooguit 2.500 taigarietganzen in Nederland, in strenge winters kunnen de aantallen oplopen tot 30.000. Taigarietganzen concentreren zich in Nederland in enkele gebieden in Drenthe, Noordoost-Overijssel en Noord-Brabant/Limburg, waar wordt gefoerageerd op grasland en in mindere mate op oogstresten en wintergraan (Bijlsma *et al.* 2001). In Drenthe arriveren de taigarietganzen in oktober en de hoogste aantallen worden in december-februari geteld (circa 900-1300 vogels) en in februari worden de overwinteringsgebieden al verlaten (tabel 19.1). De taigarietgans is toegenomen sinds 1975, en neemt over de laatste tien jaar (van 1996/97-2006/07) nog steeds toe (Van Roomen *et al.* 2007).

Tabel 19.1. Aantallen taigarietganzen in de provincie Drenthe

Taigarietgans	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	bron:
2002/03	0	0	164	1.334	271	2.950	0	0	van Roomen <i>et al.</i> 2004
2003/04	0	3	32	1.144	361	2	0	0	van Roomen <i>et al.</i> 2005
2004/05	0	1	1.083	450	970	2.036	33	0	van Roomen <i>et al.</i> 2006
2005/06	0	19	1.783	849	2.001	119	240	0	van Roomen <i>et al.</i> 2007
Gemiddelde	0	6	766	944	901	1.277	68	0	

19.1b Toendrarietgans: verspreiding en aantalsontwikkeling

De toendrarietgans is in Nederland een doortrekker en wintergast in groot aantal. In normale en zachte winters verblijven tussen de 45.000 en 60.000 taigarietganzen in Nederland, in strenge winters kunnen de aantallen oplopen tot boven de 100.000. Toendrarietganzen komen wijd verspreid voor, met de grootste concentraties in Drenthe en het zuidoosten van Groningen, waar wordt gefoerageerd in akkerbouwgebieden op oogstresten, wintergraan en groenbemesters (Bijlsma *et al.* 2001). In Drenthe arriveren de toendrarietganzen in oktober en de hoogste aantallen worden in december-februari geteld (circa 20.000-73.000 vogels) en afhankelijk van de strengheid van de winter worden de overwinteringsgebieden in februari of maart verlaten (tabel 19.2). Zeer incidenteel zijn in Nederland broedgevallen vastgesteld van de toendrarietgans (Bijlsma *et al.* 2001). De toendrarietgans is toegenomen sinds 1975, en

neemt over de laatste tien jaar (van 1996/97-2006/07) nog steeds toe (Van Roomen *et al.* 2007).

Tabel 19.2. Aantallen toendrarietganzen in de provincie Drenthe

Toendrarietgans	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	bron:
2002/03	0	27	10.089	28.219	22.804	57.020	374	0	van Roomen <i>et al.</i> 2004
2003/04	0	507	5.556	36.191	72.867	36.454	929	0	van Roomen <i>et al.</i> 2005
2004/05	0	694	21.398	33.930	50.046	21.089	946	0	van Roomen <i>et al.</i> 2006
2005/06	1	1281	16.468	20.582	58.212	35.572	1.781	0	van Roomen <i>et al.</i> 2007
Gemiddelde	0	627	13.378	29.731	50.982	37.534	1.008	0	

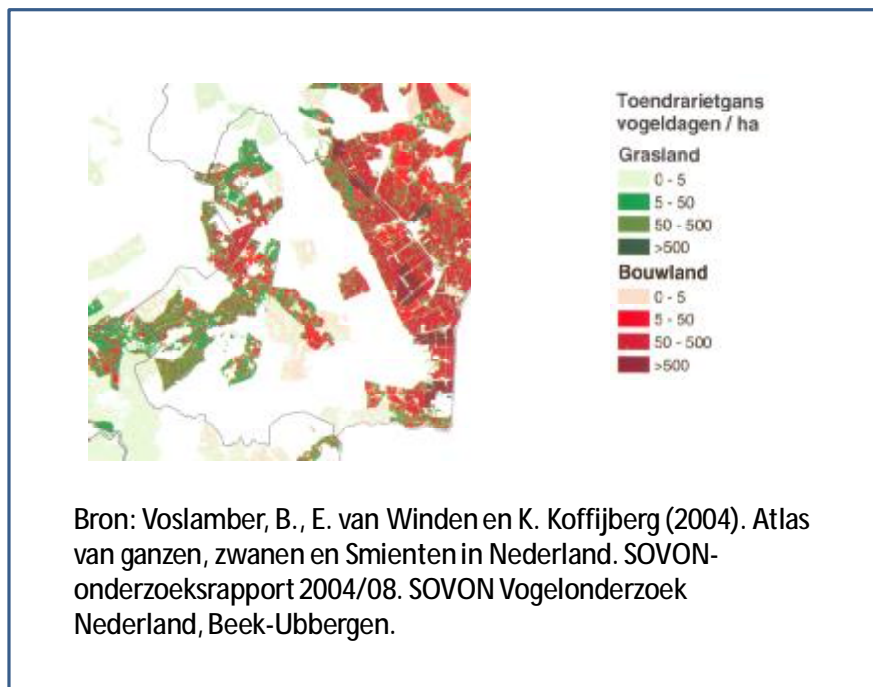
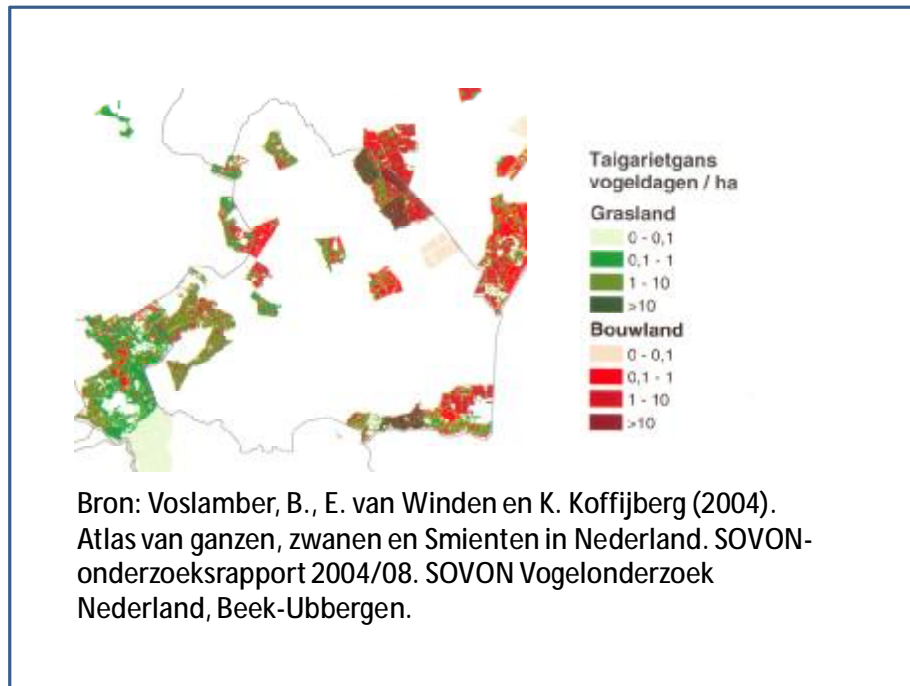
19.2 Wettelijke status, provinciaal beleid

Taigarietgans en toendrarietgans zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet en zijn op grond van artikel 65 aangewezen als diersoort die "in delen van het land veelvuldig belangrijke schade kan aanrichten". De Provincie heeft vrijstelling verleend van het verbod op het opzettelijk verontrusten van 'rietganzen'. De vrijstelling strekt alleen tot het voorkomen van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren. Er is door de Provincie vrijstelling verleend voor opzettelijke verontrusting in de periode 1 oktober tot 1 april ter voorkoming van schade (looptijd van 7 oktober 2005 tot 1 april 2010).

19.3 Schade aan belangen

Mogelijke schade aan belangen

In het Handboek Faunaschade (Oord, 2002) wordt aangegeven dat overwinterende ganzen in de periode van 1 september tot 1 mei schade in de agrarische sector kunnen aanrichten in diverse teelten. Tabel 19.3 geeft een overzicht van de gewassen waaraan schade kan optreden, het type schade en de periode waarin de schade meestal optreedt.

Figuur 19.1. Terreingebruik (in vogeldagen per hectare) van taigarietgans en toendrarietgans in de provincie Drenthe (Bron: SOVON/ Voslamber et al. 2004).

Tabel 19.3. Overzicht van de schade die ganzen in de periode 1 september tot 1 mei kunnen aanrichten aan landbouwgewassen. In de tabel zijn opgenomen de teelten waaraan schade kan worden veroorzaakt, het type, en de periode waarin de schade meestal optreedt (Oord 2002).

Teelt	Schade	Periode	Opmerkingen
granen	vraatschade	winter/voorjaar	Vaak in combinatie met bevuilingschade en/of verslemping van de bodem. Aardappelen als voorvrucht heeft extra aantrekkingskracht.
aardappelen	vraatschade vertrapping	september / oktober	Bloottrappen van knollen (veroorzaakt groende knollen). Schade veelal door <u>grauwe ganzen die vroeg trekken</u>
suikerbieten / voederbieten	vraatschade	september t/m december	Schade vooral door grauwe ganzen die vroeg trekken.
grasland	vraatschade	winter en voorjaar	
graszaad en graszoden	vraatschade bevuiling vertrapping	winter/voorjaar	
riet en biezen	vraatschade		Vraatschade aan biezen. Vooral bij biezenteelt op kleine oppervlakten kan soms zeer grote schade optreden.

Bij extreme weersomstandigheden in de herfst en/of winter kan soms ook schade door ganzen optreden aan koolsoorten en vollegrondsgroenten.

Schade aan belangen in het verleden

Rietganzen richten jaarlijks belangrijke schade aan; over de afgelopen vijf jaar bedroeg dit een totale getaxeerde schade van € 75.000 (tabel 19.4). Het aantal meldingen is constant en gemiddeld zijn er 24 meldingen per jaar, met een totale getaxeerde en uitgekeerde schade van circa € 12.500 per jaar. Dit betreft vooral schade aan wintergraan en gras, en in mindere mate schade aan graszaad en ingezaaid grasland (tabel 19.5).

Tabel 19.4. Totaal overzicht per kalenderjaar van de schademeldingen en schadebedragen die getaxeerd en uitgekeerd zijn in de periode 2002-2007 voor geleden schade veroorzaakt door 'rietganzen' (toendrarietganzen en taigarietganzen) (Bron: Faunafonds).

Gewas	gegevens	2002	2003	2004	2005	2006	2007	totaal
alles	aantal meldingen	25	45	23	10	30	12	145
	getaxeerd bedrag	€ 8.421	€ 23.471	€ 19.382	€ 6.311	€ 11.407	€ 6.950	€ 75.942
	uitgekeerd bedrag	€ 8.421	€ 23.471	€ 19.126	€ 6.311	€ 11.157	€ 6.212	€ 74.698

Schade aan belangen in de toekomst

De verwachting is dat ook in de toekomst 'rietganzen' belangrijke schade zullen aanrichten aan grasland, wintergraan. Incidenteel verwachten we schade op percelen met graszaad of ingezaaid grasland.

Tabel 19.5. Totaal overzicht per gewas en per kalenderjaar van de schademeldingen en schadebedragen die getaxeerd en uitgekeerd zijn in de periode 2002-2007 voor geleden schade veroorzaakt door 'rietganzen' (toendrarietganzen en taigarietganzen) (Bron: Faunafonds).

gewas	gegevens	2002	2003	2004	2005	2006	2007	totaal
gras	aantal meldingen	2	13	5	2	9	1	32
	getaxeerd bedrag	€ 293	€ 5.588	€ 2.912	€ 900	€ 4.212	€ 0	€ 13.905
	uitgekeerd bedrag	€ 293	€ 5.588	€ 2.912	€ 900	€ 4.212	€ 0	€ 13.905
graszaad	aantal meldingen	1	1	0	0	2	1	5
	getaxeerd bedrag	€ 375	€ 225	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 600
	uitgekeerd bedrag	€ 375	€ 225	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 600
ingezaaid grasland	aantal meldingen	1	3	1	2	2	1	10
	getaxeerd bedrag	€ 375	€ 791	€ 1.920	€ 1.030	€ 0	€ 0	€ 4.116
	uitgekeerd bedrag	€ 375	€ 791	€ 1.920	€ 1.030	€ 0	€ 0	€ 4.116
wintergraan	aantal meldingen	21	28	17	6	17	9	98
	getaxeerd bedrag	€ 7.378	€ 16.867	€ 14.550	€ 4.381	€ 7.195	€ 6.950	€ 57.321
	uitgekeerd bedrag	€ 7.378	€ 16.867	€ 14.294	€ 4.381	€ 6.945	€ 6.212	€ 56.077

19.4 Schadevoorkomende maatregelen

Mogelijk te nemen preventieve en schadebeperkende maatregelen

Het Faunafonds (www.faunafonds.nl) en Oord (2002) geven een overzicht van de maatregelen die genomen kunnen worden ter voorkoming en beperking van schade aan landbouwgewassen door ganzen; voor details van de in te zetten middelen verwijzen wij naar deze bronnen.

Preventieve en schadebeperkende maatregelen in het verleden

Tot op heden is geen ontheffing verleend, en de daaraan gekoppelde terugrapportage ontbreekt eveneens. Het is daarom niet mogelijk een beeld te geven van de in het verleden toegepaste preventieve en schadebeperkende maatregelen. Er is geen reden om aan te nemen dat deze maatregelen voor 'rietganzen' anders zijn dan voor de andere ganzensoorten.

Gewenste stand

Gezien de internationale verantwoordelijkheid van Nederland ten aanzien van de in West-Europa overwinterende ganzensoorten wordt aantalsregulatie niet gewenst geacht. Dit betekent dat er ook geen gewenste stand is aan te geven.

19.5 Beheer ter voorkoming en beperking van schade in de toekomst

Ter voorkoming van gewassenschade zullen preventieve maatregelen worden ingezet volgens de richtlijnen van het Faunafonds. Het Faunabeleidsplan van de Provincie staat ontheffing voor ondersteunend afschot nog niet toe.

19.6 Monitoring in de toekomst

De monitoring wordt uitgevoerd zoals vermeld in hoofdstuk 4.

19.7 Overwegingen, conclusie en aanbevelingen van de Faunabeheereenheid

Overwegingen

- De taigarietgans en toendrarietgans komen in de provincie voor als redelijk algemene wintergast en doortrekker.
- De landelijke populatie groeit in aantal.
- Er is door de Provincie ontheffing verleend voor opzettelijke verontrusting in de periode 1 oktober tot 1 april ter voorkoming van schade (looptijd van 7 oktober 2005 tot 1 april 2010).
- De rietganzen richten in de provincie jaarlijks belangrijke schade aan. Gemiddeld zijn er 24 meldingen, met een totale getaxeerde en uitgekeerde schade van circa € 12.500 per jaar.
- Het aantal schadegevallen en de getaxeerd/uitbetaalde schade is constant over de ontheffingsperiode.
- Het Faunabeleidsplan van de Provincie staat ontheffing voor ondersteunend afschot niet toe.
- Uit een door de Fbe uitgevoerde enquête (zie hoofdstuk 4) kwam vanuit de achterban het verzoek binnen om ondersteunend afschot van 'rietganzen' te overwegen. Het Beleidskader Faunabeheer maakt dit niet mogelijk.

Conclusie

- De Faunabeheereenheid vraagt op dit moment geen ontheffing aan.

Aanbevelingen

- Op het moment van schrijven wordt het Beleidskader Faunabeheer geëvalueerd. De resultaten hiervan worden zo mogelijk meegenomen in het formuleren van het nieuwe beleid van de Provincie en de Fbe.
- De provincie heeft vrijstelling verleend voor opzettelijke verontrusting van 'rietganzen' (*Anser fabalis*). Op het moment van ingaan van deze vrijstelling werden taiga- en toendrarietgans niet als afzonderlijke vogelsoorten erkend, en had de vrijstelling betrekking op beide ondersoorten. Volgens de letter van de wet heeft deze verontrusting nu alleen betrekking op de taigarietgans. Aanbevolen wordt om opzettelijke verontrusting wettelijke te regelen voor beide soorten.

19.8 Referenties

Bijlsma, R.G., Hustings, F., & Camphuysen C.J.. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.

Oord J.G., 2002. Handboek Faunaschade. Faunafonds, Dordrecht.

Roomen, van M., Van Winden E., Koffijberg K., Boele A., Hustings F., Kleefstra R., Schoppers J., van Turnhout C., SOVON GANZEN EN ZWANENWERKGROEP & Soldaat L. 2004. Watervogels in Nederland in 2002/2003. SOVON-monitoringrapport 2004/02, RIZA-rapport BM04/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Roomen, van M., van Winden E., Hustings F., Koffijberg K., Kleefstra R., SOVON Ganzen- en zwanenwerkgroep & Soldaat L. 2005. Watervogels in Nederland in 2003/2004. SOVON-monitoringrapport 2005/03, RIZA-rapport BM05.15, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Roomen, van M., van Winden E., Hustings F., Koffijberg K., Ens, B., Hustings F., Kleefstra R., Schoppers, J., van Turnhout, C., SOVON Ganzen- en zwanenwerkgroep & Soldaat L. 2006. Watervogels in Nederland in 2004/2005. SOVON-monitoringrapport 2006/02, RIZA-rapport BM06.14, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Roomen, van M., E. van winden, K. Koffijberg, L. van den Bremer, B. Ens, R. Kleefstra, J. Schoppers, J-W. Vergeer, SOVON Ganzen en Zwanenwerkgroep & L. Soldaat 2007. Watervogels in Nederland in 2005/06. SOVON-monitoringrapport 2007/03, Waterdienst-rapport BM07.09. SOVON vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.